

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

Višjepastirska beseda avstrijskim katoličanom.

Žalostni dogodki, ki so se pripetili na raznih krajih cesarstva so vzrok, da skođe letošnje jesen zbirani na konferenci povzdignejo svoj glas, da bi ljubljenim vernikom pred oči postavili temeljne resnice, po katerih je treba presojati in vzravhati narodnostno vprašanje, ki dandanes tako hudo razburja duhove.

Neposreden povod, da se je to vprašanje razvilo, je bila namera prvega cesarja Francozov, da bi celo Evropo podvrzel koristim Francije. To je pa naravno vzbudilo upor drugih narodov, ki so istotako poudarjali svojo veličino in svojo vrednost. Narodi v raznih državah razkropljeni, so jeli stremiti po enotni državi in v skupni državi spojeni narodi so zahtevali vedno odločenje, da se popolnoma vpošteva njih samolastni značaj v jeziku in običaju, v omiki in napredku.

Pa vendar to vprašanje, ki tako globoko sega in mogočno razburja življenje, ni novo. Samarijanka ob Jakobovem vodnjaku je rekla Zveličarju, ki jo je prosil požirka vode: „Kako ti, ker si Jud, mene piti prosiš, ki sem samarijska žena? Zakaj Judje se ne pečajo s Samarijani.“ (Jan. 4. 9.) In prav to silno odtujenje med Judi in Samarijani, ki ni poznalo božje zapovedi o ljubezni do bližnjega, je porabil božji učitelj pri neprimerno lepi razlagi pojma prave ljubezni do bližnjega. Naš čas, ki ga tako razjeda strastnost strank, naj bi si dobro zapisal v srce krasno priliko o usmiljenem Samarijanu, ki je svojemu nerojaku izkazal ve-

liko delo usmiljenja. Pa zvesto bi se moral izpolnjevati opomin božjega Zveličarja, ki ga je izrekel na koncu znamenite prilike: „Pojdi in tudi ti tako stori!“ (Luk. 10. 37.)

Najstarejša knjiga sv. pisma „Geneza“ nam pripoveduje, da so hoteli prebivalci dežele Senaar povzdigniti in slovoče storiti svoje ime na način zopern Bugu. In Gospod je rekel: Glej le en narod je, in vsi le en jezik govore, in so začeli delati, in ne bodo odstopili od sklepa: dokler ga ne izpolnijo v dejanju. Torej pridite, stopimo dol, in zmesajmo jim tam jezik, da drug drugega ne bodo razumeli. In od onod jih je Gospod razkropil na vse kraje. (Gen. 11. 6—9.) Zgodovina in jezikoslovje potrjujeta popolnoma to priprosto poročilo sv. pisma. Zgodovina nam pripoveduje, kako so Kušiti prvi poizkusili ustanoviti državo ob Efratu. Razvaline starega Babilona in Niniv, ki so jih odkrili, pa jasno potrjujejo sveto-pisemsko poročilo kakor popolnoma gotovo.

Bil je torej sklep božji, da so se ločili narodi po različenosti jezikov. Ta razlika pa naj bi ne bila vzrok odtujenja in medsebojnega sovraštva. Delo odrešenja po včlovečenem Bogu Jezusu Kristu pa naj bi zopet nekodaj ločene zblíževalo v edinosti vere in v edinosti ljubezni. Skupni namen je spoznanje božje in ljubezen božja in iz obeh izvirajoče blaženo veselje. Ta dejanja nas združujejo z Bogom, tako da je on v nas in mi v njem. Jagnje je bilo umorjeno in nas je Bogu odrešilo s svojo krvjo in slehernega rodu in jezika in ljudstva

in naroda in nas je storilo našemu Bogu kraljevstvo. (Skřiv. razod. 5. 9. 10.)

Krist Gospod je s svojim včlovečenjem in svojim delom odrešenja podrl steno, namreč sovraštvo, ki je ločilo Jude in pagane ter sploh narode. Zdaj so vsi udje Kristovega kraljestva, vsi so združeni v veliko božjo družino, kakor se glasi v listu do Efežanov: Krist je naš mir, kateri je iz obeh eno storil in je podrl srednjo steno pregraje, sovraštvo po svojem mesu in je ovrget postavo povelj z nauki, da je iz dveh stvaril po sebi enega novega človeka in mir storil in da je oba v enem telesu z Bogom spravil po križu, ker je umoril sovraštvo sam po sebi. In ko je prišel, oznanjeval je mir vam, kateri ste bili daleč, in mir njim, kateri so bili blizu, ker po njem imava oba v enem duhu pristop do očeta. (Efež. 2. 14—18.)

Čudež jezikov, ki se je dogodil prvi binkoštni praznik, naj bi očitno naznanjal, da naj ljudi, katere je ločil greh, milost sv. Duha, ta dragoceni dar odrešenja, zopet združi v eni katoliški cerkvi, ki je kraljestvo božje na zemlji. Potrebno je bilo, da je na ta način med človeštvo, ločeno po jezikih, posegla božja previdnost. Kajti razlika jezikov odtuja je in loči človeka od človeka. Če se srečavajo ljudje, ki si med seboj radi razlike jezika ne morejo razodeti, kaj čutijo, kaj malo pomaga, da so iste narave. Ker tedaj razlika v jezikih ločuje tako strogo in ker katoliški kristijani gledamo, kako mrzlično je vrvenje med različno govorečimi narodi in ljudstvi, moramo pač, ko presojamo narodnostno vprašanje, ineti trdno pred očmi prave temeljne resnice o tej zadevi.

Krščansko ljudstvo Avstrije naj se neomajno in trdno drži svete katoliške cerkve, ki vabi in tudi vodi ljudi v edinosti vere in občestvu ljubezni k pravi edinosti, k pravemu bratstvu. Edinosti vere nasprotuje prehudobna namera onih, ki hočejo avstrijske katoličane odtrgati od Rima, od središča krščanske edinosti. Pred temi svarimo iznova in z vso odločnostjo. Veličanstvu katoliške vere nasprotujejo obžalovanja vredni poizkusi onih, ki žele Bogu odtujeno vedo v ljudstvu pristopni

obliki razširjati in tako vničevati edino zveličavno vero v Krista. Vseobsežni krščanski ljubezni nasprotuje menenje onih, ki hočejo lastno narodnost povzdigniti brez ozira na ljubezen in pravičnost, ki smo jo dolžni sosedu.

Krščansko ljudstvo Avstrije edini dalje zvesto izpolnjevanje zapovedi tistega, ki se je izpoznal kot kralja, seveda v nadnaravnem smislu: Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega. Katoliško ljudstvo Avstrije daje Bogu, kar je božjega, oziroma kar gre njegovemu namestniku na zemlji, in prav tako daje svojemu cesarju, kar je cesarjevega. Prvi rimski papež sv. Peter zvesto opominja v svoji prvi okrožnici vernike k strahu božjemu in k spoštovanju do kralja: Boga se bojte, kralja častite. (1. Petr. 2. 17). In slavljeni apostol narodov je zapovedal pokorščino do obstoječih oblasti v vzorno lepem 13. poglavju svojega vzvišenega pisma do Rimljanov. To poglavje je državni oblasti in vsled tega mirnemu razvitku človeštva več koristilo nego vse modroslovne in učene razprave o državi in njenih pravicah od najstarejših do najnovejših pravnikov. Vsak človek bodi višji oblasti podložen: ni namreč oblasti od drugod, nego od Boga, katere pa so, so od Boga postavljene. Kateri se tedaj oblasti ustavlja, ustavlja se božji volji. Kateri se pa ustavlja, nakopavajo sami sebi pogubljenje. Zatorej morate podložni biti, ne le zavoljo strahovanja, nego tudi zavoljo vesti. (Rimlj. 13. 1—7.)

(Dalje prih.)

Brezmadežna na obzorju naše domovine.

7. Svetišča.

„V vsem sem pokoja iskala . . .“ Našla ga je v Bogu. V svetišču je najrajši bivala kakor dete in mladenka. Svetišče je bil njen dom v Nazaretu; svetišče — Golgota, kjer je trpela s Sinom; nebeško svetišče je sedaj njen delež; a tudi na zemlji so Marijin dom naše cerkve. Oj koliko jih je na Slovenskem! Nas zanimajo posebno

tiste, ki so bile posvečene Mariji brezmadeža spočeti še predno je bila razglašena verska resnica, katere petdesetletnico smo slavili letos.

Pred letom 1854. je imela ljubljanska škofija take župne cerkve, ki jim je bila zavetnica Brezmadežna: Romarski cerkvi v Kokri na Gorenjskem in v Zagradcu na Dolenjskem, župne cerkve na Turjaku, v Grahovem, v Studencu; nunsko cerkev v Škofji Loki, kjer so bile do cesarja Jožefa II. klarise, v Krškem kapucinsko cerkev, ki jo je z oltarjem Brezmadežne vred posvetil pičenjski škof Anton Marenzi dne 11. kimalca 1644; nadalje podružnici*) v Brišah blizu Kolovrata, ki se ponša z marmornatim oltarjem kupljenim pred kakimi tridesetimi leti iz zatrte grajske kapelice na Gamberku, in podružnica metliška pri „treh farah“, to so tri cerkvice, ki so jih zgradili v davnih časih templjarji: prvo na čast prečistemu spočetju preblažene Device, drugo na čast trpečemu Zveličarju in tretjo na čast žalostni Materi božji. Omeniti treba še dveh grajskih kapel, posvečenih Mariji brezmadeža spočeti; tako kapelo ima Kodelijev grad pod Ljubljano in graščina v Otočicah blizu Novega mesta.

Brezmadežna se je naselila v romarskem svetišču na Grački gori nad Sevnico na Štajerskem.

V Celovcu je dne 3. vinotoka 1649 posvetil krški knezsko Frančišek grof Lodron kapucinsko cerkev Brezmadežni.

Jezuitske cerkve Marije Device brezmadeža spočete v Trstu je že omenil naš spis.

Kako se je vkoreninilo čaščenje največje Marijine skrivnosti v naši domovini, spričuje lepo število oltarjev, ki so jih v teku stoletij postavili naši predniki po svojih cerkvah; iz najstarejših je bil pač oni, ki ga je dne 4. listopada 1264 v svoji stolnici s štirimi drugimi vladikami vred Brezmadežni posvetil tržaški škof Arlong, rojenja Štajerec.

Malo cerkva na Slovenskem je brez Marijinega oltarja, kjer je vpodobljena kaka skrivnost

*) Valvasor VIII. 783 našteva vrhniško podružnico in na XX. mestu med njimi cerkev naše ljube Gospe brezmadeža spočete na Lesnem Brdu (Hülzeneck); sedanji Catalogus cleri pa navaja omenjeno podružnico posvečeno bl. Devici Mariji v nebo vzeti (B. M. V. Ass.)

ali kak dogodek iz njenega življenja. A razen Marijinega oltarja zaljša kako cerkveno steno mnogokod še posebe podoba Brezmadežne. Nekdanja kapucinska cerkev v Ljubljani je imela kipec Marijinega brezmadežnega spočetja, ki je še ohranjen. Nad stranskimi vrati cerngrobske cerkve posvečene Marijinemu oznanjenju visi stara slika brezmadežne Device. V prezbiteriju podružnice Marije Device na trški gori blizu Novega mesta se nahaja zanimiva podoba, predstavljajoča nebeško Kraljico s krono na glavi; pred njo kleči sveten gospod v obleki 17. stoletja, poleg njega je latinski napis: Popolnoma brezhibe verujem, da je bila (Marija) brezmadeža spočeta. Spodaj je podpis: Franc Ernest Ivanovich I. V. g.

8. Slikarji v Marijini službi.

„Ona je svetloba večne luči in zrcalo brezmadeža...“ V to zrcalo so se ozirali umetniki hote vpodobiti vzor lepote. Naši najboljši slikarji so posvetili svoj čopič Brezmadežni.

Iz starejše dobe omenjamo Marijinega slikarja frančiškana br. Jeronima Ljubljanskega izven samostana zvanega Krištofa Wahnerja. Rodil se je leta 1597. v našem stolnem mestu meščanu svetovalcu Melhijorju Wahnerju in njegovi soprogi Barbari. Mati mu je vcepila v srce nežno ljubezen do Marije in ta ljubezen je nevgasno plamenela v njem vse njegove dni. Ko mu je bilo štirinajst let, stopil je v frančiškanski red. V častiti vrsti samostanskih vrstnikov se je odlikoval br. Jeronim radi iskrene pobožnosti in ponižnosti. Tolika je bila njegova bogoljubnost, da so ga sploh šteli za svetnika. A slovel je tudi radi svoje umetnosti. Br. Jeronim se je bavil slikarstvom. Česar mu je bilo polno srce, to je vpodabljal njegov čopič. Naslikal je mnogo Marijinih podob, ki so jih hranili v Rimu, v Jakinu, v Fermu in v Ljubljani. Br. Jeronima Ljubljanskega je zelo čislal papež Gregor XV. Smrt ga je dohitela v Rimu v frančiškanskem samostanu „Ara coeli“ dne 24. kimalca 1628. Njegovo truplo počiva v Fermu.

V začetku 18. stoletja se je rodil daroviti slikar Valentin Mencinger. Naselil se na Kravjsko in se je Slovenec čutil do smrti in umrl kakor tak. Sleharni potegljaj na njegovih veličastnih slikah svedoci, kako je bil ta prvak

naših slovenskih slikarjev prepojen verskega duha. Oj kako rad se je oziral Mencinger v „zrcalo brez madeža“. Mnogo njegovih Marijinih slik še dandanašnji zaljša naše cerkve in domove. Njegovo Marijino vnebovzetje se nahaja v velikem oltarju v Cerkljah na Gorenjskem. Brezmadežno Devico cesčeno od dveh angeljev je naklonil Mencinger ljubljanski stolnici, ki je to sliko prodala trnovski cerkvi; sedaj jo hrani ljubljanski škofijski muzej. Marijo brez madeža spočeto je naslikal za oltar grajske kapele v Otočcih blizu Novega mesta. Večji sliki Brezmadežne s podpisom: Val. Metzinger 1752. je lastnik preč. msgr. Tomo Zupan, ki jo je kupil od gospoda barona Alfonsa Wurzbacha.

Iz novejšega časa je znan znameniti Marijin slikar Matej Langus, rojen v Kamni Gorici dne 9. kimalca 1792., umrl v Ljubljani dne 20. vinotoka 1855. Poveščal je z izvrstnimi presninami Mater božjo v ljubljanski stolnici; na Marijini ljubki božji poti na Šmarni gori in franciskanski cerkvi v Ljubljani; tu se nahaja Langusova freskoslika Brezmadežne v ladiji zgoraj med okni. Izza naročila markiza Feliksa Gozanija de S. George je naslikal Langus leta 1844. lepo podobo Brezmadežne za veliki oltar nunske cerkve v Skofiji Loki. To sliko je blagoslovil knezskof Anton Alojzij Wolf. Blizu v isti dobi je izobrazil imenovani umetnik slike brez madeža spočete Device za adventno počesčevanje v Železnikih, v St. Vidu nad Ljubljano, na Dobrovi, v Dobropolju, za franciskanski cerkvi v Ljubljani in v Kamniku.

P. B.

(Dalje pride.)

Na praznik sv. Štefana.

Gospod, ne štej jani tega za greh.
(Dej. apo. 13.)

Zavzetjem nas navdajajo povesti o teh božjih vgodnikih, ki so cenili svoje življenje tako malo ali pa — da govorim pravilneje — cenili tako visoko, da so za sv. vero dali srčno kri.

Spoštovanjem namreč gledamo starčeka Eleazarja, ki gre mučenik — postne postave v silovito smrt v teh letih, ko bi mu tako primerna bila naravna. — Strmenjem si stav-

ljamo pred oči mater Makabejko, ki s to zavestjo hoče s sveta, da bodo tudi vsi sedmeri sinovi žrtve za vero očetov in domačo postavo ter potem sama junaško umrje. — S cela nekaj edinega pa nam je ognjevitost otroške duše mučenice Agneze, ki je v svojem 13. letu oddala, kar je smrtnega bilo, zato — da bi prejela, kar je večno. Nje in rabljev — obeh nastop je navzočnikom šel do srca: tresočo se roko je segel po deklični glavi, ko je opazil, kako je otroški mučenici prešibek vratec, da bi ga zadeti mogel polni vdarec obsežnega smrtnega orodja. In vskipela je krvi napojena rimska zemlja, ko je skozi smrtna vrata v brezkončno življenje vstopil večnega mesta najljubeznjiveji otrok — mučenica Agneza.

Ti krvavi svedoki za vero bodo naj nam, dragi, še danes tisto bodrilo, ki naj nas navaja, da pričamo tudi mi vsepovsod — akoprem nekrvavo — svojo sv. vero. Tudi to naše nekrvavo pričevanje nam postane mučeniškega pomena.

Kakim načinom to, o tem v čast sv. Štefanu danes.

*

Katekizem nas uči, kako vsak birmanec prejme milost sv. Duha. Prav posebno naj ga potrjuje ta birmanska milost, da svojo vero more stanovito pričati in po njej živeti.

Ivič „Pričati torej sveto vero je krščanskemu bojevniku naloga.

a Kje naj nastopi kakor veri pričevalec?

Dragi! O veri se dandanes razpravlja povsod.

V vsakojakih zbirališčih pridejo z verskimi vprašanji na dan; in naj si bodo ta zbirališča tudi gostilne. O veri in o šoli, tako si misli občinstvo, vsakedo lahko sodi in po tem tudi govori. Presenečen zapuščaš take kraje — mislil bi kmalu; da si se bil zmotil na cerkveni zbor.

Kar na trgu se presojajo verske stvari. Tako se ti zdi, da nisi prišel kupovat in prodajat, ter se preskrbljuješ za telesne potrebe; nego da se v nekako skupino hoče premeniti to tržno vrvenje in pehanje.

V rodovine se zanašajo verske prepornosti. In mesto, da bi se mirno vživali božji darovi na obedih, v stanu je celo družinski oče napasti kako cerkveno razmero, ki dostikrat nima prav nikake zveze z vero. Ni mi treba opominjati, da si s tem stariši zasajajo meč v lastno srce — otroka časih ena slišana beseda ne izgine nikedar več iz spominja. Prisvojil si je napak sodbo o veri in oče ga je morda neradovoljno vpeľjal na nespoštovanje do vere, do vsega višega sploh in tudi do samega sebe.

Knjige in časniki so danes pogostoma taki, kakor da bi se ne moglo opraviti brez hude besede o veri. Bila mi je v roki kupčijska knjiga, odmenjena višim učilnam te stroke. Dva-trikrat sem bral napad na vero sredi med obravnavo, ki je poučevala o prometu s čajem. Še le po tem sem bil prepričan, da napak ne berem. — Da, neverjetno bi bilo, ko bi ne bilo res; v računsko knjigo je znal vtihotapiti pisec črtico o veri.

Ta ali oni malovednež si misli celo, kakor da bi olikan ne bil, če ne reče katehere zoper vero. O veri govori, kakor da bi ga morali klicati vsaj na slednje cerkveno posvetovanje — akoprem mu je vse verstvo kakor sedmerimi pečati zapečaćena knjiga. — Čas je pač postal tak. Vsak čas nosi svoj znak; današnjemu je ta. Ali sedanje človeštvo doživi kedaj družega toku, tega vam danes povedati ne znam.

b Kako naj nastopiš kakor veri pričevalec?

To vprašanje, dragi, je važno nad vse.

Če si vežban, navedi vzrokov. A vendar pa, če hočeš z vzroki na dan, treba ti je precejšnjega znanja. Onega znanja menim, ki se ga ne priučiš iz kake prebrane protiversko pobarvane knjižice — za kaj tacega ti bilo treba obsežnega znanja; znanja, ki si ga pridobiš le v slučaju, da ti je tak večji del tudi tvoj življenjski poklic. — Kar tako zastonj, dragi, se o težkih verskih vprašanjih ne more razpravljati. Veš li, kaj naš narod trdi, da se vrši zastonj? To edino — po narodovih ustih — vtegne biti zastonj; sicer tu na svetu ni ničesar zastonj.

Zato bode najbolje, da se sploh ne podajaš v verske boje. Izgube, verjemi mi, ne

bode nobene. Tvoj verski nasprotnik je morda res veri gorak; morda so ga pa tudi le samo nagajive besede in ni tako slab kakor govori — prav po tej mili sodbi, ki jo je izrekel ob neki priliki sedaj vladajoči sv. oče, Pij X.

A govori pa ob takem določno tako-le: če je veroval veliki Pavel in učenjak Avguštín in so verovali cerkveni in svetni vele-možje vseh časov, ne zamerite pač, vi gospodje in ve gospe, da se vendar le verno klanjam temu, česar vsega prav ne razumevati in — oprostite mi sodbe — ne razumevate morda tudi ne vi. Za vse nas se mi namreč dozdeva ta stvar pretežke vsebine. A, če so ti, čemu da bi ne jaz?

2gšč. Po veri živeti je krščanskemu bojevniku naloga.

Če je apostol narodov izrekel imenitne besede: „Pravični pa iz vere živi“ (Rim. 1, 17) narisal je s tem izrekom krščanstva smer vsem razmeram in vsem časom.

Vsakega nas torej, ki si hoče prisvojiti znak pravičnosti za-se, mišljenje, čutenje, delovanje, govorjenje — vsakega nas vse nehanje mora prepojeno biti z verskimi nagibi. Vere luč se mora bliščati nad vsem našim življenjem prav tako kakor sveti luč solnca nad vsem sedanjim stvarjenjem, da se more obdržati. Vpihni solnce če vsega tega stvarstva ni več.

Dragi! Ponašati se ti je s tem, kar je strogo verskega značaja — in naj ti rodi to hvalo ali nehvalo; preziranje in morda celo zaničevanje. Vera ostane vera in naj je že komu všeč ali naj mu je nevšečno. — Toliko pa samoumevnej moraš biti razsoden, kaj da spada v okvir vere in kaj jej nič mar. Dandanes se posebno rado piše na rovaš vere, kar nima z vero prav nobene zveze. Kaj tacega pa zamešavati: to je tisto, kar najbolj oškoduje vero; bolj nego jej neprilik in pogibelji včiniti morejo njeni najhujši očrnjevalci.

Kar v potokih je tekla kri one prve, one najlepše čase krščanstva. — Zgodilo se je, da je padel oče, da je padla sestra ali brat mučenik za Kristovo sv. vero. Brez bojzani so se redoma bližali po umoritvi krščanski bratje in krščanske sestre — vezani v ču-

doviti ljubezni — ter v gobice vlovili kri žrtve za Kristovo sv. vero. In kaj so storili s to krvijo? Pridejali so jo v podzemeljske rove, v katakombe pokopanemu truplu — da naj na tem znamenju spoznajo potomci mučenika. Ponosom pa so tudi sinovi in hčere, bratje ter sestre kakor vratne okraske v zaklopkah si obešali tak sveti ostanek ne boječ se risjih pogledov sovraga — ki je bil nosilca take svetinje kakor očitnega kristijana naznaniti v stanu paganski gosposki in ga tirati tudi le radi te mile šege v smrt. A padali so ti naši bratje in te naše sestre kakor ajdovi snopje padajo na jesenski njivi vselej se v tem ponašajoč, da so mučnikov otroci ter Kristu v življenju in v smrti zvestih prednikov vredni potomci.

* * *

Ponosni bodimo, dragi, na svojo sv. vero — to je vera največih duhov prav tako kakor vera najpriprostejega moža, ki si brez kakega človeškega znanja kladivom in lopato mora služiti vsakdanjega kruha. Pričajmo jo povsod.

A tudi vsak čin našega življenja bodi prepojen raznovrstnimi našimi verskimi dejanji. In to povsod in vselej.

Potem smo tudi mi vsak v svojem poklicu svedoki svoje sv. vere — svedoki prav kakor mučenik sv. Štefan, akoprem ne svetoš Stefanjo mučeniško krvijo, pač pa najžlahnejim čuvstvom svojih neumrljivih duš. Amen.

Zatrite nekdanje cerkve in kapele ljubljanske.

10. Cerkev sv. Jožefa.

(Dalje.)

Diskalceatsko posestvo. — Davki.

Nekaj dohodkov je dajalo diskalceatom posestvo. Gradič Jama so naselivši se v Ljubljani dali v najem nekemu Apfaltrerju. Leta 1662. je enoglasno sklenil diskalceatski kapitul, da naj se jama proda. Razlogi, ki so napotili bosače do takega sklepa, so bili tehtni. Zaradi

večkratnih opravkov, ki so jih imeli v Jami, se je pogostoma kršil hišni red. Grajsko poslopje je bilo že slabo in samostan bi si nakopal prevelike stroške, ko bi ga hoteli popravljati. Najemnina je bila pičla. Jama je bila sicer na prodaj, a kupca od nikoder. Šele leta 1670. so jo prodali Ivanu Krstniku Benaglio z Rožnika in Bele Peči za 2000 gld. deželne veljave in 15 zlatnikov napitnine.

Od Adama Weissa in njegove matere na Ajdovščini kupljeni svet ni ostal brez prirastka. Diskalceatom prišedšim iz Jame je podaril pl. Gandin zemljišče tik Weissovega. Cesar je osvobodil ta svet davka, kontribucije in gosposčine ljubljanskega magistrata.

Dne 15. vinotoka 1672 so poklonili kranjski deželni stanovi devet vinogradov na Vipavskem bosačem. Ti so jih dajali tri leta v zakup; leta 1675. pa so jih prodali ljubljanskemu županu Ivanu Krstniku Dolničarju za 300 gld. deželne veljave.

Bliznji sosed Marko pl. Siberau je leta 1691. v oporoki ostavil diskalceatom njivo, ležečo poleg njihovega vrta pod pogojo, da bodo brali zanj nekaj ustanovljenih sv. maš. Kakor sem že pripomnil, privzeli so bosači leta 1700. kos Siberauove njive k svojemu vrtu, ostanek pa so istega leta prodali Lorencu Scheidtu.

Po štiri sv. maše vsake kvatre si je zaželel leta 1747. Ivan Krstnik pl. Nemitzhofen, zato pa je podaril diskalceatom svoje svobodno zemljišče v Hrastju na Posavju. Tudi te zemlje so se iznebili bosu menihi prodavši je grofu Seifridu Gallenbergu in baronu Ignacijju Apfaltrerju za sto goldinarjev.

Od ustanov in posestva je zahtevala gosposka davke. Diskalceati so se na vso moč upirali zoper davščine. Leta 1685. jim je predsedal turški davek. Papeški komisarji so velevali, da naj se pod prisego naznani vsa imovina premična in nepremična; tretjina vsega imetja naj se odšteje za nadaljevanje turške vojne. Bosači so se protivili; toda konec leta 1685. jim je došel ukaz, da morajo v treh tednih plačati 4242 gld. Menihi so vložili priziv in so dosegli, da so jim dne 16. svečana 1686 znižali davek na 3000 gld. Odtegnivši jih Harrantovi glavniči so jih izročili zatiškemu opatu Ludoviku baronu Raumschüsselu.

S papeževim privoljenjem je ukazal cesar leta 1704. vsem cerkvam in samostanom, da naj

izkažejo vso zlatnino in srebernino, ki je neobhodno ne rabijo, izroče naj jo za to postavljenim komisarjem. Cesar je bil tedaj zaradi vojne v velikih denarnih zadregah. Ljubljanski diskalceati so to pot brez upiranja izkazali cerkveno srebernino; a namesto nje so rajši dne 30. prosinca 1705. plačali komisarjem v gotovini 51 gld. nemške veljave.

Taki izvanredni davki so jim večkrat delali preglavico. V treh letih: 1745 do 1747 so plačali diskalceati od glavnice naloženih pri deželnihi stanovih v devetih obrokih 303 gld. 2 kr. 1 v. davka. Vrh tega so morali tista tri leta šteti za zidanje belgrajske trdnjave cerkvam naloženi davek po 13 gld. 57 kr. na leto. A to še ni bilo dovolj. Vlada je zahtevala še glavvarino: od priyorja 75 gld., od vsakega duhovnika pa po 3 gld. Diskalceatski priyor si ni znal pomagati drugače, nego da je poslal komisarjem srebrno kadilnico in ladjico, vredni kakih 30 gld., češ, naše denarne moči so usahnile, nate cerkveno posodo za davek. A davkarji je niso hoteli sprejeti; vrli so oboje diskalceatom, ki so se na ta način osvobodili glavvarine.

Davčni vijak je čezdalje huje pritiskal cerkve in samostane. Leta 1760. je prosil priyor gosposko, da bi prizanesli diskalceatom imovinski, dedni in vojni davek, ker nima samostan nobenega posestva in ni nobeden diskalceatski duhovnik iundiran. Skliceval se je na druge prosijaške redove, ki ne plačujejo teh davkov. A njegova prošnja je ostala brez uspeha. V Ljubljani so jo sicer prijazno sprejeli obetaje, da bo vslišana; toda z Dunaja je pihala drugačna sapa. Osrednja vlada je ukazala, da morajo diskalceati plačati. Bosači so leta 1761. priobčili gosposki izkaz mašnih ustanovnih glavnice, ki so znašale 41.885 gld. 46 kr. in 1 v. Od te vsote so plačevali na leto 99 gld. 12 kr. imovinskega davka, 59 gld. vojnega davka, 15 gld. 24 kr. za ogersko granico in 1 gld. 2 kr. 1 v. samostanskega davka.

(Dalje pride.)

Zgodovinske črtice iz Bele Krajine do I. 1374.

Pozdravljena krajina brežna,
Rojakov mojih belih dom!
Anton Medved

(Dalje.)

Prej omenjeni grof Ulrik je imel z Julijo ogrsko dva sina: Popena I. in Ulrika, dve hčeri Vilburgo in Rihardo. Vilburga se je omožila z grofom Konradom Scheiern-Dachauskim. Njegov sin Konrad je postal l. 1153 vojvoda hrvaški in dalmatinski (= meranski). Popon I. je vzel za ženo Rihardo, sestro koroškega vojvode Engelberta II. Njegova hči Zofija se je omožila s Bertoldom II. iz Andechsa in tega hči Matilda z goriškim grofom Engelbertom II. Agneza iz Andechsa, ločivša se od Babenberžana Friderika, je vzela l. 1248 Ulrika III. sina koroškega vojvode Bernarda II. in mu prinesla za doto Andechsov posestva na Metliškem. Tako je prešel eden del Bele Krajine v roke Sponheimcem (II.) že 1248; torej v letu, ko je z meranskim vojvodom Otonom izumrl rod Andechsov v moškem kolenu. Drugi del jim je došel l. 1256 s smrtjo Zofije, grofice Višnjegorske. Bila je ta omožena s sinom meranskega vojvode Bertolda IV., s Henrikom IV. Henrik je umrl 18. junija 1228, njegova posestva po Beli Krajini so pripadala Zofiji, katera je bogato kakor bomo slišali obdarovala belokranjske župnije s posestvi. Umrla je kakor nuna v Admontu l. 1256. Z njeno smrtjo jo pripadel Sponheimcem drugi, ostali del metliških oziroma belokranjskih posestev.

Torej za Andechsi so podedovali Belo Krajino Sponheimci, za njimi pa goriški grofje (III.). Goriški grofje so bili z Andechs-Meranci v sorodu. Prejimenovana Matilda iz Andechsa je bila stara mati goriškemu grofu Meinhardu III. Vsled sorodstva so Goričani podedovali nekaj posestev v Beli Krajini že l. 1248, po smrti meranskega vojvode Otona. Pozneje so jih pomnožili, ko so kakor odškodnino za posojenih 20.000 mark dobili krog l. 1280 od cesarja vojvodstvo Koroško s Kranjskim in Slovensko krajino: t. j. prejšno last Sponheimcev. Od te dobe biva Metlika, Bela Krajina sploh spojena s Kranjskim — nemškim križarjem pa je bila poverjena v tem času obramba meje proti Hrvaški.

Za grofom Meinhardom III. je dobil Belokrajino Meinhard IV., ki jo je l. 1272 odstopil bratu Albertu II. Ko je ta l. 1304 umrl, dobil jo je sin Albert III. Že nastopno leto 30. aprila 1305 vidimo grota Alberta v Metliki (zu Neumarkt in der Mottling) potrjujočega Metličanom iste pravice, kakor jih imajo Kostanjevčani.

Koroški vojvoda Henrik je umrl brez otrok l. 1335. Avstrijski vojvodje habsburški so podedovali Kranjsko, a izvzeta je bila Bela Krajina, spadajoča pod goriško grofijo, kakor neka osebna lastnina. To potrjuje pismo, s katerim je vojvoda Rudolf IV. v februarju l. 1360. kranjskim stanovom potrdil njihove pravice. V tem nas potrjuje dejstvo, da je 1365, 29. aprila Albert IV. bivajoč v Metliki (zum Neumarkt in der Metlik) vitezom in hlapcem, v pokrajini bivajočim, potrdil svoboščine z izrečno določbo, da naj nihče nikjer drugod kakor v grofiji v Slovenski krajini ne išče svoje pravice in da naj ne hodi pred sodnijo drugam, nego pred glavarja metliškega. S tem je totej grof Albert izvzel metliške plemiče, da niso spadali pred deželno plemiško sodišče v Ljubljani. Sploh se je grof Albert veliko mudil v Metliki. L. 1365, dne 19. aprila je ondi potrdil svoboščine za goriško grofijo. Že l. 1353 je bil goriški grof Albert IV. napravil z avstrijskim vojvodom Rudolfom dedno pogodbo, da prepusti za slučaj smrti svoja posestva in tudi metliško grofijo vojvodom avstrijskim. Umrl je Albert l. 1374 in Avstrijci so podedovali Belokrajino in jo združili s Kranjsko.

VI. Crtice iz cerkvene povestnice od prihoda Slovencev v Belo Krajino do njene združitve s Kranjsko...

Ko se je vmirilo po Kranjskem, vznemirjenem po splošni selitvi narodov, prihajali so blagovestniki — verovestniki v Belo Krajino od dveh strani: iz Ngleja in iz Hrvatskega. Možno je, da se je poizkušala v Beli Krajini domačiti slovanska služba božja zaradi mno-

žine glagoljašev v sosedni Hrvatski. Hrvatski kralj Ladislav je vstanovil 1093 zagrebško nadškofijo — vtelesil ji je tudi Belokrajino, ker so si bili hrvatski kralji pridobili mnogo lastnih posestev in desetin v Beli Krajini. Oglejski patrijarhi so dobili tudi posestva po listini z dne 11. junija 1077 in zopet z dne 12. maja 1093 od cesarja. Za svetno oblast jim ni bilo veliko mar v tako oddaljenem poltu, polagoma so je izgubili. Ne pa tako z duhovno oblastjo. Listina z dne 12. oktobra 1228. leta pripoveduje, da so bili prebivalci tod še nekako poganski in da jih je na prošnjo svoje svakinje Zofije, mejne grofije istrske, pokristijanil oglejski očok Bertold. Ukazal je posvetiti župno cerkev v Crnomlju in pridružiti ji štiri cerkve na Metliškem (in regione, que Metlica dicitur). Te je Zofija obdarila z bogatimi posestvi. Naklonila je bila Zofija tudi desetino pokrajine. In prav ta desetina je dala povod dolgotrajnemu prepiru med nemskim redom in zagrebškim kapitulom, ki se desetine po teh krajih ni hotel odpovedati. Desetine kapitul že menda ni smatral kakor prispevek za ozdržavanje dušnih pastirjev. V tem oziru Zagreb ni storil veliko. Pobiral je desetino, ker jo je zagrebškemu kapitelju podaril ogrski kralj na teh posestvih kakor vžitok. V tem prepiru je odpadla Belokrajina od Zagreba in pripadla k Ogleju. Po kostanj v ogenj za Oglej pa je šel nemški viteški red. Kako se je stvar vršila in dokončala, slišali bomo v naslednjem. (Dalje pride.)

Popravek.

Nenavadno veliko pomot se je vrnilo v pridigo za „Sveti dan“, „Danica“ st. 49. Zato beri v 1. odredku mestu „zavajati“ — navajati; mesto „saj bodi“ — da bodi vsa naša molitev; v 6. odredku mesto „v krbnih... veliko“ — v skrbnih in vernih hišah — veliko duha povzdigujočih in srce oblažujočih; mesto „pa oblaževati samega“ — da oblaževati jamejo otroke; mesto „nam je još od otročjih dni“ — nam je že od otročjih dni in v 10. odredku mesto „na božični praznik“ — na večni Božič gori.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi polji in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 16 vinarjev v Lovro Blažnik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivane Pichlerjeve tabakarni na Kongosnem trgu.
